

A NEMZETKÖZI BÍRÓI EGYESÜLET ELNÖKSÉGÉNEK NYILATKOZATA MEXIKÓRÓL

A Nemzetközi Bírói Egyesület Elnöksége 2024 augusztusában nyilatkozatot adott ki a Mexikói Köztársaságban a bírák jogállását érintő legújabb fejleményekről.

I. Számos médiabeszámolóból származó értesülés szerint a végrehajtó hatalom a bírák kinevezési rendszerének megváltoztatását tervezi, amely nemcsak az újonnan kinevezetteket, hanem a már hivatalban lévő bírákat is érinti. A terv szerint a bírójelölteket az államhatalom végrehajtói, törvényhozói és bírói ága jelölné. Ezt követően az egyes ágak által létrehozott különbizottságok vizsgálnák meg a jelölteket, azoknak a tisztség betöltéséhez szükséges feltételit. Végül a jelölteket népszavazásra bocsátanák.

A változtatások szerint:

a. A Legfelsőbb Bíróság bíráit 2025-től kezdődően 60 napos kampányidőszakot követően közvetlenül, népszavazás útján választanák meg. A bírák száma 11-ről 9-re csökkenne, a megbízatásuk időtartama pedig 15 évről 12 évre csökkenne.

b. A többi bíró megválasztása népszavazás útján történne. Ez csak a mintegy 1600 bírót magában foglaló szövetségi bírói karra lehet érvényes. A korábbi szövetségi bírák megbízatása akkor érne véget, amikor az újonnan megválasztott tisztségviselők hivatalba lépnek. A javaslat a vizsgaalapú bírói karrierpálya felváltására irányul, ami alacsonyabb követelményeket támasztana a leendő bírák kiválasztásával szemben. Az olyan részletek, mint a jelöltek szakmai képzettsége és a választási eljárások, beleértve a finanszírozást és a kampányt, továbbra is tisztázatlanok.

c. A tervezet szerint két új szervezettel váltanak fel a Szövetségi Igazságszolgáltatási Tanácsot amely felügyeli és ellenőrzi a bírákat, valamint biztosítja az autonómiát, az objektivitást és a szakmaiságot: i) az egyik szerv lenne az elnök által kinevezett öt tagból álló Igazságügyi Igazgatási Testület, amelynek feladata a bíróságok igazgatásának, a bírói karriernek és a belső ellenőrzésnek a felügyelete; ii) a másik szerv az Igazságügyi Fegyelmi Bíróság, amely 6 évre népszavazás útján választott 5 tagból állna, amelynek feladata, hogy kivizsgálja és szankcionálja az igazságügyi szervek köztisztviselőit, és a politikai kontroll szerveként lenne jogosult a bírák eltávolítására és felelősségre vonására.

II. Az IAJ Elnöksége a javasolt reform terjedelmére tekintettel szükségesnek tartotta, hogy hivatkozzon azokra a nemzetközi dokumentumokra, amelyek megállapították a bírói függetlenség főbb kérdéseire vonatkozó normákat.

1. Az Elnökség utalt az Egyesült Nemzetek Szervezetének a bűnmegelőzésről és az elkövetőkkel való bánásmódról szóló, 1985. augusztus 26. és szeptember 6. között Milánóban tartott hetedik kongresszusán elfogadott 40/146. számú határozatával jóváhagyott, az igazságszolgáltatás függetlenségére vonatkozó alapelveire. E szerint:

„A bírói tisztségre kiválasztott személyeknek feddhetetlen, tehetséges és megfelelő jogi képzéssel rendelkező személyeknek kell lenniük”. A bírók kiválasztási módszerének meg kell akadályozni a nem megfelelő indítékból történő bírói kinevezést. A bírák kiválasztása során nem lehet megkülönböztetést alkalmazni faj, bőrszín, nem, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, születés vagy jogállás alapján, kivéve azt a követelményt, hogy a bírói tisztségre pályázónak az érintett ország állampolgárának kell lennie, ami nem tekinthető megkülönböztetésnek.” (10. bekezdés)

„A bírák hivatali idejét, függetlenségét, biztonságát, megfelelő díjazását, szolgálati feltételeit, nyugdíját és nyugdíjkorhatárát törvényben kell megfelelően rögzíteni.

A bírának, akár kinevezettek, akár választottak, a kötelező nyugdíjkorhatárig vagy hivatali idejük lejártáig garantált szolgálati idővel kell rendelkezniük. A bírák előléptetésének – amennyiben létezik ilyen rendszer - objektív tényezőknél kell alapulnia, elsősorban a képességeken, a feddhetetlenségen és a tapasztalaton. (11.-13. bekezdés.)”

2. Az IAJ Elnöksége hivatkozott „Az afroamerikai bírák státuszát” rögzítő dokumentumra, amelyet a Kanári-szigeteken 2001. május 23-25-én tartott VI. afroamerikai legfelsőbb bíróságok és törvényszékek elnökeinek csúcstalálkozóján fogadtak el, és amely az 1. pontban írtakkal egyező állásfoglalásokat tartalmazott a bírói függetlenségre, a bírák kiválasztási és kinevezési folyamatára, annak elveire, a bírák tisztségéből való felmentésének lehetőségére nézve.

3. A nyilatkozatban az IAJ Elnöksége utalt „A bírák egyetemes chartájára”, amelyet az IAJ Központi Tanácsának 2017. évi Santiago de Chile-i ülésén fogadtak el, és amely a bírák függetlenségének elveit rögzíti, és az előző dokumentumokhoz hasonló kritériumokat fogalmazott meg, hangsúlyozva

- a bíró időbeli korlátozás nélküli kinevezésének követelményét,
- a bírónak beleegyezése nélküli, más munkakörbe való beosztásának tilalmát,
- a kötelező nyugdíjkorhatárnak visszamenőleges hatállyal való megváltoztatás tilalmát. (2. cikk (2) bekezdés.)

Az IAJ elnöksége felidézte a Chartának az Igazságszolgáltatási Tanács létrehozására, összetételére, hatáskörére nézve tett megállapításait, továbbá a bírák kiválasztásának vagy kinevezésének feltételeire nézve a nyilatkozat korábbi részében idézett azonos megállapításokat.

– Az Igazságszolgáltatási Tanácsnak teljesen függetlennek kell lennie az államhatalom többi ágától. A testületnek a bírák többségéből kell állnia, akiket a bírák a legnagyobb képviselőlet biztosító eljárásrend szerint választanak meg.

– Az Igazságszolgáltatási Tanácsnak lehetnek olyan tagjai is, akik nem bírák, annak érdekében, hogy a civil társadalom sokszínűségét képviseljék. A gyanú elkerülése érdekében ezek a tagok nem lehetnek politikusok. Ugyanolyan képzettséggel kell rendelkezniük a feddhetetlenség, függetlenség, pártatlanság és szakértelem tekintetében, mint a bírának. A kormány vagy a parlament egyetlen tagja sem lehet egyidejűleg tagja az Igazságszolgáltatási Tanácsnak.

– Az Igazságszolgáltatási Tanácsot a legnagyobb hatáskörrel kell felruházni a bírák kinevezése, képzése, előléptetése és fegyelmezése terén.

– Elő kell írni, hogy a Tanácsot a többi államhatalom megkeresheti a bírói státusz és etika minden lehetséges kérdésében, valamint az igazságszolgáltatás éves költségvetésével és a bíróságok számára biztosított források elosztásával, az igazságügyi intézmények szervezetével, működésével és közmegítélésével kapcsolatos kérdésekben. (2. cikk (3) bekezdés.)

III. A fent említett elvek fényében, a mexikói végrehajtó hatalom által fontolóra vett reformokra alkalmazva az öt kontinens 92 bírói egyesületét tömörítő Nemzetközi Bírói Egyesület Elnöksége a következőket állapította meg:

– A népszavazás végső és meghatározó döntésként való bevezetése a bírák kinevezési folyamatába ellentétben azzal az elvvel, hogy a bírákat érdemek és a szakmai képességeiket tiszteletben tartó objektív kritériumok alapján kell kinevezni, és nem biztosíthatja az ezen elveken alapuló kinevezést.

– A javasolt reform potenciálisan sérti a hivatali idő biztonságának elvét, és azt, hogy a bíró szolgálati ideje csak fegyelmi eljárás eredményeként szüntethető meg, vagy abban az esetben, ha a bíró alkalmatlannak bizonyul a tisztség betöltésére.

– Az igazságügyi reformnak összhangban kell állnia az igazságszolgáltatás függetlenségének jól bevált és általánosan elfogadott elveivel, amely megőrzi a polgárok jogát a független igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez, a szabadságjogok gyakorlásához, amelyeket csak független, külső nyomástól és félelmektől mentes bírák tudnak biztosítani.

A Nemzetközi Bírói Egyesület Elnöksége ezért arra kérte a mexikói végrehajtó hatalmat, hogy vizsgálja felül a jelenlegi „reformtervét” a fentiekben ismertetett elképzelések és elvek fényében, a nemzetközi közösséget pedig arra, hogy csatlakozzon az IAJ-hez a bírák függetlenségének védelmére irányuló erőfeszítéseiben.
